

**УСТАНОВА
«РЕЗЕРВАТИ ПРИРОДЕ»
ЗРЕЊАНИН**

**ПЛАН УПРАВЉАЊА
СПОМЕНИКОМ ПРИРОДЕ
«ХРАСТ ЛУЖЊАК У ЗРЕЊАНИНУ»
За период 2024-2028 годину**

Зрењанин, октобар 2023. године

САДРЖАЈ:

1. Увод.....	3
2. Приказ главних природних и створених вредности споменика природе „Храст лужњак у Зрењанину“.....	4
3. Оцена стања животне средине споменика природе „Храст лужњак у Зрењанину“.....	4
4. Преглед активности, делатности и процеса који представљају факторе угрожавања споменика природе „Храст лужњак у Зрењанину“.....	5
5. Дугорочни циљеви заштите, очувања и унапређења и одрживог развоја споменика природе „Храст лужњак у Зрењанину“ са оценом и анализом услова уа њихово спровођење.....	5
6. Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности.....	5
7. Приоритетни задаци научноистраживачког и обрзовног рада	6
8. Планиране активности на одрживом коришћењу природних вредности, развоју и уређењу простора.....	6
9. Просторна идентификација планских намена и режима коришћења земљишта.....	7
10. Активност на промоцији вредности заштићеног подручја.....	7
11. Документација потребна за спровођење циљева и активности.....	8
12. Облици сарадње и партнерства са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности.....	8
13. Активности и мере на спровођењу плана са динамиком и субјектима реализације плана управљања и начин успешности његове примене.....	9
14. Финансијска средства и друге материјалне претпоставке за извршавање поверених послова у управљању Спомеником природе „Храст лужњак у Зрењанину“ и начин њиховог обезбеђења.....	9

ПРИЛОЗИ:

-Законска регулатива.....	17
- Споменик природе у слици.....	18
-Решење о условима заштите природе за израду Плана управљања СП „Храст лужњак у Зрењанину“ за период 2024-2028 године.....	19

1. Увод

Одлуком о заштити споменика природе „Храст лужњак у Зрењанину“ Скупштине града Зрењанина („Службени лист града Зрењанина“, број 9/11, 13/14 и 34/2016) овај споменик природе проглашен је као заштићено природно добро – III категорије – значајно природно добро на основу Студије заштите из 2005. године коју је израдио Покрајински завод за заштиту природе.

Споменик природе налази се на територији града Зрењанина КО Зрењанин I, на катастарским парцелама 5689, 5683 и 5690 у кругу дворишног дела куће у Чарнојевићевој улици број 33.

Стабло је велике старости, витално, великих димензија и необично формираном крошњом обрнуто јајастог облика.

Границе споменика природе чини пројекција крошње храста полупречника 16 метара при чему је центар замишљеног круга његово стабло. Укупна површина добра је 200,96м².

Дендрометријске карактеристике храста су:

- висина стабла се процењује на 21 метар
- висина дебла до првих грана око 3,5 метара
- обим дебла на прсној висини је 3,3 метра
- пречник крошње је око 16 метара
- старост се процењује на око 120 година

Како је већ напоменуто, храст се налази у дворишном делу куће у приватној својини чији је власник, по последњим информацијама, држављанин суседне земље (БиХ) што компликује примену адекватних мера бриге око природног добра.

На основу имене Одлуке о заштити споменика природе „Храст лужњак у Зрењанину“ („Службени лист града Зрењанина“ број 9/11, 13/14, 34/16) за Управљача споменика природе проглашена је Установа “Резервати природе“ Зрењанин.

Покрајински завод за заштиту природе издао је услове заштите природе за израду Плана управљања спомеником природе „Храст лужњак у Зрењанину“ за период 2024-2028. годину број 03-019-1744/2 од 14.06.2023 године.

2. ПРИКАЗ ГЛАВНИХ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ СПОМЕНИКА ПРИРОДЕ „ХРАСТ ЛУЖЊАК У ЗРЕЊАНИНУ“

Храст лужњак се налази у дворишном делу куће у Чарнојевићевој улици број 33. у Зрењанину. Са доскорашњом власницом (родне) куће, Бориславом Козловачки управљач је имао коректну и ефикасну сарадњу, али се власница упокојила а наследници су продали кућу. Увидом у јавно доступне податке Републичког геодетског завода Србије -«Катастар непокретности утврдили смо да су на кат.парц.бр.5689 и кат.парц.бр.5690 КО Зрењанин уписани имаоци права на обе парцеле Халас (Жива) Александра и Халас (Средоје) Драган. На кат.парц.бр.5683 КО Зрењанин уписан је имаоц права Будишин (Стеван) Светозар са правом плодуживања од 17.09.2005. године. Новим власницима је покушано да се уручи писмени захтев за улазак на парцелу где се налази заштићено природно добро споменик природе „Храст лужњак“ али сваки пут се захтев враћао да није уручен.

Храст је импозантних димензија, крошња одише виталношћу али прави и велику сенку. У случају да власник жели да гаји повртарске културе постоји опасност да се обрадом, сетвом и негом усева поремети или оштети ризосфера храста, да због антагонизма и некомпатибилности биљних врста буде угрожена виталност овог заштићеног добра природе.

3. ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ СПОМЕНИКА ПРИРОДЕ „ХРАСТ ЛУЖЊАК У ЗРЕЊАНИНУ“

Старост природног добра се процењује на око 125 година. Биљка је витална али се уочавају промене у изгледу и структури крошње. Због сушних и врелих летњих месеци последњих година, обраде и сетве поврћа у сенци храста, вршни део крошње се проређује због слабијег раста летораста док доње гране значајније бујају. Карактеристичан обврнуто јајаста облик овог стабла пролази кроз фазу прерасподеле дотока хранива па се облик крошње полако мења. Током наредних година ова

тенденција изазвана антропогеним утицајем, може пореметити па чак и негативно утицати на виталност и развој биљке.

Немогућност слободног приступа храсту и континуираном праћењу услова средине, присуства патогена и штеточина може за последицу имати увећање ризика пропадања делова стабла или читаве биљке.

4. ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ, ДЕЛАТНОСТИ И ПРОЦЕСА КОЈИ ПРЕДСТАВЉАЈУ ФАКТОР УГРОЖАВАЊА СПОМЕНИКА ПРИРОДЕ „ХРАСТ ЛУЖЊАК У ЗРЕЊАНИНУ“

Право коришћења земљишта на коме је храст, власништво над објектима и тиме и слобода приступа заштићеном добру, представљају основни али и најзначајнији фактор угрожавања опстанка овог природног добра. Како до сад нисмо ступили у контакт са новим власницима опстанак овог заштићеног подручја је делимично угрожено.

Промена климатских услова и измењен спектар агресивности штеточина и вирулентности проузроковача болести такође прете и представљају фактор угрожавања овог природног добра.

5. ДУГОРОЧНИ ЦИЉЕВИ ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА И УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА СПОМЕНИКА ПРИРОДЕ И АНАЛИЗА ОЦЕНЕ УСЛОВА ЗА ОСТВАРЕЊЕ ЦИЉЕВА

Дугорочни циљеви заштите споменика природе могу се дефинисати као скуп мера и активности на очувању природних и стечених вредности храста, његове аутентичности и места у културно историјском наслеђу и подразумевају:

- редовно обилажење и преглед стабла
- примена средстава за заштиту биља у циљу елиминације болести и штеточина
- примена мера дрвне хирургије
- редовно резивање и обликовање крошње из биолошких, естетских и сигурносних разлога (умањење опасности од очењивања грана, пуцања делова биљке и могуће повређивање људи).

Применом ових мера, дугорочни циљ продужења живота и виталности храста се реално може остварити а тиме и остали циљеви-историјске и културне вредности, аутентичне биолошке вредности као део биодиверзитета овог поднебља.

6. ПРИОРИТЕТНЕ АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА ЗАШТИТИ, ОДРЖАВАЊУ ПРАЋЕЊУ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊУ ПРИРОДНИХ И СВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ

Обављање утврђених послова управљања спомеником природе регулисани су Одлуком о заштити споменика природе „Храст лужњак у Зрењанину“, („Службени лист Града Зрењанина“, број 9/11, 13/14 и 34/16).

Управљач је овлашћен и дужан нарочито да:

- се стара о споменику природе на начин да се у потпуности спроведу прописане мере и активности заштите у циљу очувања и унапређења заштићеног подручја,
- очување, унапређење, одрживо коришћење спроводи према плану управљања који доноси Управљач на 5 година,
- доноси годишње програме на основу петогодишњег Плана управљања,
- обавештава Покрајински завод за заштиту природе у случају насталих промена који могу уништити и нарушити основну вредност споменика природе,
- обезбеђује услове за спровођење научно-истраживачких, образовних, информативно-пропагандних активности у складу са законом којим се уређује заштита природе,
- обраћа се надлежним органима ради обезбеђивања средстава из градског буџета и других извора финансирања.

7. ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЦИ НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКОГ О ОБРАЗОВНОГ РАДА

Узимајући у обзир старост, историјске и биолошке вредности заштићеног добра природе „Храст лужњак у Зрењанину“, намећу се као неопходни следећи задаци научно-истраживачког и образовног рада.

1. Дефинисање метода и начина спровођења мониторинга праћења стања виталности и промена на заштићеном стаблу.

2. Истраживања утицаја микролокалитета и климатских промена на стања храста.

3. Едукација локалног становништва о значају заштите природних и створених вредности стабла.

4. Подизање свести локалне заједнице о циљу очувања аутентичности и вредности храста.

5. Едукација свих узраста корисника споменика природе у области спровођења прописаних режима заштите и подршке методама и мерама научно-истраживачког рада.

6. Сарадња са локалном школом и образовним установама и промовисање заједничког рада у формирању свести о значају очувања виталности и естетских и осталих вредности природног добра.

Сви ови задаци могу се остварити само уз предходно решење имовинско правних односа.

8. ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ НА ОДРЖИВОМ КОРИШЋЕЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ, РАЗВОЈУ И УРЕЂЕЊУ ПРОСТОРА

Принцип одрживог развоја примењује се на целој територији Републике Србије. Национална стратегија одрживог развоја („Службени гласник РС“, број 57/08) дефинише одрживи развој као циљно оријентисан, дугорочан, непрекидан, свеобухватан и синергетски процес који утиче на све аспекте живота на свим нивоима.

На основу тога, концепт заштите, коришћења и развоја треба да обезбеђује:

-очување постојеће природне особености стабла кроз редовне и повремене мере одржавања стабла тј. његово стално праћење стања, заштита стабла од болести и штеточина, мерама дрвне хирургије оболеле или деформисане делове биљке потребно је одстранити, уклањање подраста, короа и конкурентних биљака у сенци крошње храста, када је то неопходно санирати оштећења и помоћи биљци да очува виталност, анализирати приступачност хранива у земљишту у зони крошње биљке и по потреби додавати минералана ђубрива.

9. ПРОСТОРНА ИДЕНТИФИКАЦИЈА ПЛАНСКИХ НАМЕНА И РЕЖИМА КОРИШЋЕЊА ЗЕМЉИШТА

Простор споменика природе „Храст лужњак у Зрењанину“ идентификован је Одлуком о заштити споменика природе “ Храст лужњак у Зрењанину ” Скупштине града Зрењанина („Службени лист града Зрењанина“, број 9/11, 13/14 и 34/2016) .

Одлуком је дефинисано:

- границе споменика природе
- план намене површина
- правила коришћења и уређења површине око храста
- правила намене природног добра
- мере за заштиту и унапређење животне средине

Овом Одлуком успостављен је режим заштите који представља скуп мера и услова којима се одређује начин и степен заштите, коришћење добра као и коришћење земљишта и мере унапређења животне средине.

Забрањује се:

- сеча заштићеног стабла, ломљење грана, кидање лишћа, оштећење коре или предузимање радова који би могли угрозити опстанак стабла,
- извођење земљаних радова који би могли оштетити подземни део биљке или угрозити њен нормалан раст и развој,
- извођење грађевинских радова,
- превођење ваздушних електро и телефонских водова преко заштићеног подручја,
- бацање и депоновање смећа и свих отпадака и других материјала и предмета,
- паљење ватре

Обезбеђује:

- редовно уклањање сувих грана, короа и подраста,

- стално праћење здравственог стања стабла и предузимање мера заштите од болести и штеточина,
- праћење присуства минералних и органских материја у земљишту и регулисање њиховог оптималног садржаја,
- примена мера санације и конзервације као и уређење околног простора под условима које утврђује организација надлежна за послове заштите,
- презентација добра и едукација у циљу спознаје природних вредности Споменика природе „Храст лужњак у Зрењанину“

10. АКТИВНОСТИ НА ПРОМОЦИЈИ ВРЕДНОСТИ СПОМЕНИКА ПРИРОДЕ „ХРАСТ ЛУЖЊАК У ЗРЕЊАНИНУ“

Овим планом управљања предвиђена је промоција вредности природног добра као целокупна активност Управљача кроз комплексне мере и обједињавања делатности и радњи на неговању и очувању храста.

Афирмацији споменика природе се мора тежити и кроз тесну сарадњу са заводима (Покрајински завод за заштиту природе, Завод за заштиту споменика културе града Зрењанина, републички заводи...) али и анимирањем и иностраних регионалних институција кроз програме прекограничне сарадње.

Путем штампаних и електронских медија проширити програм промоције вредности природног добра „Храст лужњак у Зрењанину“.

Планирање активности и реализација истих ће бити реално и изводљиво само уз предходно хитно, конкретно и ефикасно дефинисање имовинско правних односа града и власника некретнина.

11. ДОКУМЕНТАЦИЈА ПОТРЕБНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЦИЉЕВА И АКТИВНОСТИ

Управљач ће доносити прописана програмска и нормативна акта:

1. Програм управљања Спомеником природе „Храст лужњак у Зрењанину“ у складу са петогодишњим Планом управљања
Рок израде: континуирано за сваку годину
2. Извештај о остваривању Програма управљања Спомеником природе „Храст лужњак у Зрењанину“ за текућу годину
Рок израде: 15. децембар текуће године
3. Извештај о остваривању Плана управљања СП „Храст лужњак у Зрењанину“ за период 2024-2028 година
Рок израде: до 60 дана пре истека 2028 године.
4. Пројекте и посебне програме и планове за поједине активности на основу годишњих програма управљања
Рок израде: према годишњим програмима
5. Пројектну документацију и друге посебне програме и планове према динамици и роковима који се утврђују годишњим плановима
Рок израде: континуирано

12. ОБЛИЦИ САРАДЊЕ И ПАРТНЕРСТВА СА ЛОКАЛНИМ СТАНОВНИШТВОМ И ДРУГИМ СУБЈЕКТИМА ОД ЗНАЧАЈА ЗА СПОМЕНИК ПРИРОДЕ „ХРАСТ ЛУЖЊАК У ЗРЕЊАНИНУ“

Храст лужњак се налази на дворишном делу парцеле у приватном власништву. На кат.парц.бр.5689 и кат.парц.бр.5690 КО Зрењанин уписани су имаоци права на обе парцеле Халас (Жива) Александра и Халас (Средоје) Драган. На кат.парц.бр.5683 КО Зрењанин уписан је имаоц права Будишин (Стеван) Светозар са правом плодуживања од 17.09.2005. године. Како са новим власницима није остварена сарадња нисмо у могућности да обилазимо заштићено подручје тј храст лужњак а још мање да се изврше радови на очувању и хемијски третман на храсту.

Сарадња је отежана и готово потпуно прекинута што онемогућава реализацију плана и годишњих програма. Стога преостаје следеће:

- наставити добре контакте са Градском управом града Зрењанина.
- неопходна је сарадња и чешћи контакти са Покрајинским заводом за заштиту природе, заводом за заштиту споменика културе града Зрењанина, Републичким заводима.
- неопходно је решити статус храста или дефинисати конкретније имовинско правне односе са власником некретнина.

13. АКТИВНОСТИ И МЕРЕ И НА СПРОВОЂЕЊУ ПЛАНА СА ДИНАМИКОМ И СУБЈЕКТИМА РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПЛАНА УПРАВЉАЊА И НАЧИН УСПЕШНОСТИ ЊЕГОВЕ ПРИМЕНЕ

Приоритетни циљеви, мере и активности на заштити, одржавању и праћењу стања природних и стечених вредности су:

1.Обилазак храста, праћење стабла, прикупљање и анализа узорака материјала и одређивање прага штетности:

Рок: временски период реализације Плана управљања 2024.-2028. година

Субјекти реализације: Управљач према стручном извештају

2.Мерама дрвне хирургије оболеле или деформисане делове биљака одстранити, санирати оштећења и помоћи биљци да очува виталност

Рок: временски период реализације Плана управљања 2024.-2028. година

Субјекти реализације: Управљач

3.Третман пестицидима и фолијалним ђубривима

Рок: временски период реализације Плана управљања 2024.-2028. година

Субјекти реализације: Управљач

4.Анализа приступачности хранива у земљишту у зони крошње биљке и по потреби додавање минералних материја

Рок: временски период реализације Плана управљања 2024.-2028. година

Субјекти реализације: Управљач

5. Уклањање подраста, корова и конкурентних биљака у сенци крошње храста
Рок: временски период реализације Плана управљања 2024.-2028. година
Субјекти реализације: Управљач

14. ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА И ДРУГЕ МАТРИЈАЛНЕ ПРЕДПОСТАВКЕ ЗА ИЗВРШАВАЊЕ ПОВЕРЕНИХ ПОСЛОВА У УПРАВЉАЊУ СПОМЕНИКОМ ПРИРОДЕ „ХРАСТ ЛУЖЊАК У ЗРЕЊАНИНУ“

Ради реализације наведених активности у Плану управљања Спомеником природе „Храст лужњак у Зрењанину“, за период од пет година, неопходно је створити услове за дугорично и стабилно финансирање мера, пројеката и активности које су дефинисане Планом.

Одредбама члана 69 Закона о заштити природе („Службени гласник РС“, број 36/2009, 88/2010, 91/2010-испр., и 14/2016) регулисано је да се финансирање заштићеног подручја обезбеђује из:

- 1) средстава буџета РС, аутономне покрајине, односно јединице локалне самоуправе;
- 2) средстава Фондова за заштиту животне средине;
- 3) прихода остварених у обављању делатности и управљања заштићеним подручјем;
- 4) средстава обезбеђених за реализацију програма, планова и пројеката у области заштите природе;
- 5) донација, поклона и помоћи
- 6) других извора у складу са законом

Досадашња пракса у функционисању заштићених природних добара указује да постоји стални недостатак средстава за реализацију основних послова у заштити добара у смислу финансирању редовног надзора и праћења стања, спровођења активних мера заштите, финансирање стручног кадра и набавке опреме.

У периоду од пет година (2019-2023), врста и обим задатих активности и пројеката, као и висина потребних средстава и начин на који ће се обезбедити, ближе ће се дефинисати Годишњим програмом управљања за дату годину, на који сагласност даје локална самоуправа.

Установа „Резервати природе“ Зрењанин је индиректни корисник буџета Града Зрењанина. Програмске активности које се односе на управљање заштићеним

подручјем се финансирају из Буџетског фонда за заштиту животне средине Града Зрењанина.

Следеће табеле дају оквирне податке о начину обезбеђивања средстава тј изворима средстава као и оквирне износе потребних средстава за реализацију предвиђених програма.

Табела 1 Финансијски план заштите СП „Храст лужњак у Зрењанину“ за 2024 год.

ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ		ИЗВОР ПРИХОДА	
Редн и број	Назив активности	Буџет јединице локалне самоуправе	остало
1	Обилазак и праћење храста ,по могућности узимање узорака за детерминацију болести и штеточина, анализа приступачности хранива у земљишту у зони крошње биљке -радник ВСС 25 сати/годишње	3.179	
2	Дрвна хирургија - ВСС 2 сата/годишње -хидраулична корпа 1 сат	1.928 3.200	
3	Утовар грања 1 тура	6.612	
УКУПНО		14.919*	

*износи су изражени без обрачунатог ПДВ-а

ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ		ИЗВОР ПРИХОДА	
Редн и број	Назив активности	Буџет јединице локалне самоуправе	остало
1	Обилазак и праћење храста ,по могућности узимање узорака за детерминацију болести и штеточина анализа приступачности хранива у земљишту у зони крошње биљке -радник ВСС 25 сати/годишње	3.274	
2	Дрвна хирургија - ВСС 2 сата/годишње -хидраулична корпа 1 сат	1.986 3.296	
3	Утовар грања 1 тура	6.810	
УКУПНО		15.366*	

Табела 2 Финансијски план заштите СП „Храст лужњак у Зрењанину“ за 2025 год

*износи су изражени без обрачунаог ПДВ-а

Табела 3 Финансијски план заштите СП „Храст лужњак у Зрењанину“ за 2026 год.

ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ		ИЗВОР ПРИХОДА	
Редн и број	Назив активности	Буџет јединице локалне самоуправе	остало
1	Обилазак и праћење храста ,по могућности узимање узорака за детерминацију болести и штеточина анализа приступачности хранива у земљишту у зони крошње биљке -радник ВСС 25 сати/годишње	3.372	
2	Дрвна хирургија - ВСС 2 сата/годишње -хидраулична корпа 1 сат	2.046 3.395	
3	Утовар грања 1 тура	7.014	
УКУПНО		15.827*	

*износи су изражени без обрачунатог ПДВ-а

Табела 4 Финансијски план заштите СП „Храст лужњак у Зрењанину“ за 2027 год.

ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ		ИЗВОР ПРИХОДА	
Редн и број	Назив активности	Буџет јединице локалне самоуправе	остало
1	Обилазак и праћење храста ,по могућности узимање узорака за детерминацију болести и штеточина, анализа приступачности хранива у земљишту у зони крошње биљке -радник ВСС 25 сати/годишње	3.473	
2	Дрвна хирургија - ВСС 2 сата/годишње -хидраулична корпа 1 сат	2.107 3.497	
3	Утовар грања 1 тура	7.224	
УКУПНО		16.301*	

*износи су изражени без обрачунатог ПДВ-а

Табела 5 Финансијски план заштите СП „Храст лужњак у Зрењанину“ за 2028 год.

ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ		ИЗВОР ПРИХОДА	
Редн и број	Назив активности	Буџет јединице локалне самоуправе	остало
1	Обилазак и праћење храста ,по могућности узимање узорака за детерминацију болести и штеточина, анализа приступачности хранива у земљишту у зони крошње биљке -радник ВСС 25 сати/годишње	3.577	
2	Дрвна хирургија - ВСС 2 сата/годишње -хидраулична корпа 1 сат	2.170 3.602	
4	Утовар грања 1 тура	7.441	
УКУПНО		16.770*	

*износи су изражени без обрачунатог ПДВ-а

В.Д. ДИРЕКТОРА
Јасна Јованов

ПРИЛОЗИ

ЗАКОНСКА РЕГУЛАТИВА

1. Одлука о заштити Споменика природе „Храст лужњак у Зрењанину“ (,Службени лист Града Зрењанина“, број 9/2011, 13/2014 и 34/2016)
2. Закон о заштити природе (,Службени гласник РС“, број 36/2009, 88/2010, 91/2010-испр. 14/2016, 95/2018-др.закон и 71/2021)

СПОМЕНИК ПРИРОДЕ У СЛИЦИ

